

moeite. Ook stelt hij zich daarmee onder wetenschappelijke controle. Men kan hem op elk belangrijk punt narekenen.

Dan, gelijk gezegd, dat de literatuuropgave hier wegviel, had een ander motief.

Zoals men dat van Prof. Grosheide gewoon is, wordt dit onderwerp op de meest vlotte wijze behandeld, zonder dat het wetenschappelijk gehalte erdoor daalt.

Terecht merkt hij op, dat over de uitdrukking „Zoon des Menschen” gewoonlijk wordt heengepreekt.

Men doet alsof er Jezus of eenige andere naam van onzen Heiland stond.

Prof. Grosheide dan vat het resultaat van zijn onderzoek aan het eind van zijn referaat, aldus samen:

We gelooven thans ons resultaat te mogen opmaken. „Zoon des Menschen” van Jezus gebruikt, zegt alleen, dat Hij mensch was uit een mensch geboren, den menschen gelijk. Er ligt niets Messiaans in, de uitdrukking beteekent niet veel anders dan mensch. Wanneer Jezus daar echter het lidwoord bij plaatst en zich zoo menigmaal in den derden persoon zoo noemt, openbaart Hij zich als een bepaald menschenzoon en wel als dien bedoeld in Dan. 7:13. Daar de naam meestal als subject staat gevolgd door een praedikaat, volgt daaruit van zelf, dat in dit praedikaat een deel van Jezus Messiaans ligt uitgesproken. Bepaald gebruikt Jezus den naam, wanneer Hij handelt van Zijn lijden, ook van de bevoegdheid, die Hij bezit en die met dat lijden samenhangt, omdat het een bevoegdheid van den Messias is, dan van de heerlijkheid, die door het lijden Zijn deel wordt. Sterk wordt soms de identiteit uitgesproken tusschen den nu Verrederde en den straks Verhoogde. De bedoeling, waarmede Jezus den naam gebruikte, was, het volk te wijzen op Dan. 7:13, waar Hij steeds dicht bij komt, om zoo ook op deze wijze te leeren, dat Hij de Messias was. Het volk heeft dat echter niet begrepen, totdat eindelijk Jezus ronduit het woord van Daniël op zichzelf toepast, maar dan ook niet, dan nadat Hij gezegd heeft, dat Hij de Messias was.

Einstein.

De Deutsche geleerde Einstein is te Londen schitterend onthaald. De „N. R. Ct.” meldt:

Einstein is te Londen in King's College, waar hij heeft gesproken over zijn relativiteits-theorie bijzonder gevierd. Lord Haldane, die hem bij het geboorteleide, zeide, dat het hem had getroffen dat Einstein dien ochtend naar de Westminster Abdy was gegaan om het graf van Newton te bezoeken. Wat Newton geweest was voor de 18de eeuw, was Einstein voor de twintigste. In de lezing, die de aanwezigen van Einstein zouden hooren, zouden zij een nieuw argument in de relativiteits-theorie vernemen, dat nooit zoo beslist was geuit. Einstein had een opvatting van het heelal gegeven, een opvatting die — zei hij, Haldane — meer revolutionair was dan die van Galilei, Copernicus of Newton. Einstein heeft ons geleerd het heelal van naderbij te zien als betrekkelijk ten opzichte van zijn reëteel voor onze kennis. Reëteel zelf was betrekkelijk, niet enkel onze kennis der reëteel. Hij had een inzicht gegeven, dat ons had teruggebracht tot de diepere beteekenis van de kennis zelf.

De nieuwe leer, zoo voegde Lord Haldane eraan toe, was afkomstig van een man, die zich onderscheidt door zijn begeerte, om zich zoo mogelijk, op den achtergrond te houden en die niettemin wordt gedrongen door de onmiskenbare macht van het genie, dat niet gedooft, dat de persoon, van wien het zich heeft meester gemaakt, ook maar één oogenblik rust. Prof. Einstein had twee groote qualiteiten voor zijn taak. Hij beheerschte het ontzaglijke werktuig der wiskunde zoo volkomen, als welk ander ons levend mensch ook. Hij bezit nog iets meer: een scheppende verbeeldingskracht, verwant aan die van den dichter. Hij bouwde schepingen als het ware uit niets op, zooals alleen het genie dat kan. Hij was ook een musicus, die speelde met een gevoel en een begrip, die zelfs bij de beste beroeps-musici niet steeds worden aangetroffen. Hij was een meester op de viool evengoed als een meester in de wiskunde. De 20ste eeuw had een van de grootste denkers der laatste 500 jaar voortgebracht en zij (de aanwezigen) waren trotsch, hier te zijn om hem te verwelkomen.

De rede van Einstein, die hierop gehouden werd, kwam op de hoofdpunten overeen met wat de hoogleraar daaromtrent reeds in tal van artikelen en voordrachten had ontwikkeld.

Aan het slot van de rede wees spr. er op, dat de algemeene relativiteits-theorie het heelal — in overeenstemming met de theorieën van Ernst Mach — beschouwt als in de ruimte eindig. De gemiddelde dichtheid der materie binnen dat heelal was — zooals op wiskundige gronden uit de theorie voortvloeit — een eindige grootheid, zij het ook nog zoo'n geringe grootheid.

De grondslag der theorie is feitelijk, dat de natuurkundige moet werken met vier dimensies: de drie dimensies van de ruimte, en als vierde dimensie de tijd. Slechts dat vierdimensionale systeem is absoluut. Ruimte alleen en tijd alleen, zijn relatief.

Om drie redenen verdient dit bericht onze belangstelling.

Vooreerst blijkt hieruit de ontzaglijke invloed van de wetenschap. Terwijl op alle ander gebied de relaties tusschen Engeland en Duitschland, door den oorlog afgebroken, nog veel te wenschen overlaten, terwijl die op handelsgebied, waar het toch om materialistische voordeelen gaat bij lange na nog niet zijn hersteld, is op wetenschappelijk terrein de kloof reeds vrijwel overbrugd. De enthousiaste lof aan Einstein toegezwaard, is een merkwaardig tijd-teeken.

Vervolgens ziet men, hoe de waardeering, waarmee onze geleerden over 't geheel niet worden verwend, daar de perken te buiten ging. Einstein werd naast Newton gesteld en een der grootste denkers der laatste 500 jaar genoemd. Met zoo'n eideantje kon hij huiswaarts keeren. Natuurlijk is het onverstandig om iemand zoo te verheffen. In ieder geval zegt men zoo iets niet, waar de persoon zelf bij zit. Ook hier heeft men weer een tijd-teeken. Het is een uiting van heldenvereering, en wel van een bijzonder soort: van geleerden-vereering, welke men ook elders opmerken kan. Nog moet er dit aan toegevoegd, dat deze dweepziekte bij voorkeur haar voorwerpen kiest uit de beoefenaars der natuurphilosophie.

Ten laatste kan dit bericht dienen om eens op Einstein nadrukkelijk de aandacht te vestigen. Men moge in Londen zijn verdiensten overdreven hebben, feit blijft, dat zijn relativiteits-theorie demoeite van bestudeering waard is. Met name, omdat ze op enkele voornaamste punten de christelijke wetenschap in het gelijk stelt.

De toekomst van West-Europa.

Geeft deze toenadering tusschen volkeren, die elkander voor kort nog bestreden, recht tot een meer optimistischen kijk op onzen tijd? Men vergeet niet, dat één zwaluw nog geen lente maakt. In de „Hervorming” constateert Van (Mourik) B(roekman) bij ons, menschen van Europa, gebrek aan wil.

Willen de cultuurvolkeren, die op 't oogenblik hun crisis doorleven van te he of niet te he? Eerst als dat aan geen twijfel onderhevig is, hebben wij te vragen wat zij willen. Er is reeds reden om sceptisch te staan tegenover dat eerste Individueel en groepswijs ontbreken wil. Men kan tal van menschen ontmoeten die geleefd worden maar niet leven, en collectieve groepen ziet men „drijven” op den stroom des tijds. Merkwaardig is, dat reeds een twintigstal jaren of langer in ons land een Amerikaansche kracht-literatuur veel aanhang heeft gevonden. Wanneer men denkt aan schrijvers als Mulford, Lloyd, Trine, dan dringt zich de gewaarwording op, dat zij het meest begejuicht zijn in kringen, waar men zich het diepst verslagen gevoelde. Men geloofde niet meer aan zichzelf en aan eigen kunnen; nu kwamen mannen, uit gindsche wereld van energieleven, het oranjeleke verkondigen van geloof in zichzelf. Ieder heeft zijn lot in handen; gij maakt uw leven. Onbepakt is de macht van het willen, onmetelijk is het verscheid ook over mogelijkheden. Bouw uw wilsmacht op in dagelijksche oefening. Wij hebben menschen gezien die het trachten te doen, minder in de daad — dat was hun te zwaar — dan wel in de bekende meditatie over wil. Wat is heerlijker dan kracht te bezitten? Inspiratie gaat uit van hare verheerlijking. Is het dit niet wat een Walt Whitman, wien Kees Meyer kort geleden zulk een liefdevolle studie heeft gewijd, voel tot zulk een bijzonder dichter heeft gemaakt? In hem zag men den triumphator, die het leven kon toelachen omdat hij zich sterk gevoelde. Kracht-évangelië is de prediking van Mrs Eddy Baker ook; voor den scientist in volkomenheid zou niets onmogelijk zijn — den dood zelfs zou hij teniet doen. Maar ziet men Christian scientism niet toegejuicht worden in de standen, waar men het willen meer wil dan beleef, d.w.z. in verlangen hunkert naar hetgeen men niet bezit?

Hoe hij dan over de toekomst van de West-Europeesche volkeren denkt? Ziehier zijn meening:

Wat zal de toekomst zijn voor de West-Europeesche cultuurvolkeren? Zij hebben geen toekomst, zegt Oswald Spengler, wiens naam ik in een der vorige artikelen noemde. Hij huldigt de beschouwing, dat een volk, een groep van volkeren zijn krachten te eeniger tijd heeft uitgeleefd. Zoo is het vroeger gegaan met de antieken; Grieken, Romeinen, Egyptenaren leven nog wel voort, maar zonder cultuur, zonder een eigen grootsch bezit, zonder uit hun diepste wizen nog iets te scheppen. Dat lot wacht nu ons. „Die nordische Seele hat ihre innere Möglichkeiten erschöpft und es blieb nur noch der dynamische Sturm und Drang, wie er sich in welthistorischen Zukunftsvisionen äussert, die mit Jahrtausenden messen, der Trieb, die schöpferische Leidenschaft, eine geistige Daseinsform ohne Inhalt.” Ik weet niet uit te maken, of Spengler gelijk zal krijgen of niet. Tegen zijn geschiedenis-conceptie in „Der Untergang des Abendlandes”, geniaal en waanzinnig tegelijk geheeten, worden door historici van naam, zoo ten onzent door Prof. Huizinga in het Juninummer van „De Gids”, ernstige bezwaren ingebracht — toch blijft het een kwestie van visie en niet van wetenschap om de toekomst zich te denken.

Men kan een uitspraak als deze op twee manieren verwerken. Het zou niet erg zijn, zedelijk-geestelijk gezien, als het overwicht sociaal-politiek zich verplaatste en West-Europa niet meer wereld-beheerschend bleef. Misschien zal Oost-Europa groter gewicht in de schaal leggen of het land van de Rijzende Zon zal het land van de afzinkende zon worden, of nog verder trekkende berispt men het geweldige Amerika met zijn onbegrensde mogelijkheden. Dan krijgt men andere zotels van wereld-beheersching. Yokohama of Washington zouden de centra kunnen worden en Londen, Parijs of Berlijn in verglijking daarmee tot provincie-steden vervallen, villes mortes op den duur.

Mogelijk is het, dat dit een zegen wordt, dat West-Europa zichzelf hervindt wanneer het niet

meer in vreeze en beven naar machtspositie behoeft te handhaven. Men zou kunnen toekomen aan ernstiger leven, en dieper peiden zijn zielsbestaan. Echter tragisch zou het zijn, als Spengler's uitspraak waar bleek, dat er geenszins mogelijkheden meer zijn. Dan zou men noch willen noch kunnen, niet meer kunnen... willen. Dan zouden wij en onze kinderen en kindskinderen krachtens de wet der inertie voortleven, maar zij zouden nog dalen beneden ons peil en onze toekomst-visioenen zouden niet dan illusien zijn, waarin wij ons een tijdlang nog vermiesen omdat wij die schrikkelijke werkelijkheid niet onder de oogen durven te zien. Maar eens moet toch de droom breken, zooals men wakker soms wordt en zegt: O God, geen werkelijkheid mocht het zijn. Ligt niet in droom veelal de illusie van onvervulde werkelijkheid?

Wat schuilt er in de menschheid van thans? De variant op een bekend gezegde ligt mij na: Zeg het mij, en ik zal u zeggen, wat hare toekomst zal zijn. Is er wil, heb ik gevraagd. Ik kan iets anders vragen nog, en het is er nauw mee verwant. Is er geloof?

Verder zullen wij den schrijver in zijn beschouwing niet volgen. Hij verstaat onder geloof, geloof in onszelf, nog nader geloof in „God in onszelf en in onze medemenschen”. Zoo komt de moderne aap (men legge deze spreekwijze niet als beleediging uit, trouwens voor voorstanders der ontwikkelingsleer is het niet eens een beleediging) uit de mouw.

Hoe wij als christenen hiertegenover hebben te staan, heb ik in mijn „opwekkende” (zoo heet dat in de wandeling) rede over „Het raadsel van onzen tijd” op den Nijmeegschen Bondsdag, thans in druk verschenen, reeds gezegd.

Misdadige theorie.

Stellig gaat echter het Westen zijn ondergang tegemoet, indien de theorie van een onzer Nederlandsche geleerden, Prof. Dr C. A. Verrijn Stuart, aanhangers wint voor een oude praktijk.

Deze hoogleraar heeft in de Economisch-Statistische berichten onlangs betoogd, dat volgens de benaderende gegevens, welke op de jongste volkstelling zijn gebaseerd, de bevolking van ons land in iets meer dan 10 jaar met een miljoen eters is vermeerderd. Als hiervoor geen stokje gestoken wordt, is over een kleine vijftig jaar het getal inwoners verdubbeld. Over een eeuw zal Nederland op weinig minder dan 30 miljoen inwoners kunnen bogen. En hoe het er hier over twee, drie, vijf, honderd jaar uit zal zien, laat zich niet beschrijven. Dan zitten onze brave Hollanders opgepakt als haring in een ton. Zij kunnen zich zelfs geen wandelingetje meer veroorloven. Zij vallen over elkander. Als zij een toerje willen doen, zullen ze een paar burgers weg moeten duwen en in een vliegmaschine gaan zitten, om over eigen en vreemd grondgebied een luchtje te scheppen.

Ik weet niet wat deze professor van zijn politiek geloof is. Mocht hij oud-liberaal zijn, in deze zaak is hij alles behalve een voorstander van het „laissez faire laissez aller”, wat gij moogt vertellen door: wie dan leeft, wie dan zorgt.

Hij heeft zich op middelen ter uitkomst bezonnen en ziet slechts twee wegen: massa-moord of voorkomen van geboorten. De eerste acht hij minder bewandelbaar. Men kon welens voorstellen, dat hijzelf dan maar het eerste lijdend voorwerp moest zijn! Maar de tweede is voor hem de uitweg.

Terecht noemt de „Amsterdamsche Kerkbode” deze theorie misdadig.

Een geleerde is weer aan het cijferen geweest. Hij heeft uitgerekend, hoeveel menschen binnen den tijd van een zeker aantal jaren ons vaderland zal kunnen tellen.

Hij heeft berekend, hoeveel spijsz noodig zal zijn om dat aantal te voeden; en zijn slotsom is, dat het totaal bedrag van de te wachten voedingsmiddelen niet voldoende zal zijn voor een zoo groot getal.

Dat is een zeer lastig probleem, naar zijn inzien.

Dit is werkelijk onloochenbaar; althans voor wie niet rekent met het woord, dat de Heere aan alle schepsel zijne spijsz geeft.

Bovendien zijn er wel andere tijden geweest, waarin men sprak van intensieve cultuur, van ontginning van woeste gronden, waardoor in de klimmende behoefte kon voorzien.

Wij herinneren ons, dat er aangaande deze bronnen van inkomst wel eens wonderen zijn verhaald geworden.

Maar van dit alles is in heel deze redeneering met geen woord gerept.

Bovendien is er in heel deze berekening in het geheel geen rekening gehouden met allerlei mogelijkheden, welke op dien geregelden aanwas van bevolking van beduidenden invloed kunnen zijn.

Hoe groot is het aantal menschen niet, dat viel in den oorlog, of onder de gevolgen van den oorlog verzwaakte in zijne kracht en niet meer op zijn verhaal kon komen.

Dergelijke verschijnselen kunnen zich vernieuwen; en wat wordt er dan van de uitkomsten, welke thans reeds als zoo vast en zeker zijnde worden voorgesteld?

Doch met dat alles wordt niet gerekend.

De conclusie, waartoe deze geleerde komt is eene heel andere.

Niet in vermeerdering van inkomst moet heil gezocht, maar in vermindering van eters.

Nu kan dat op twee manieren: men kan levenden